

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
ФАКУЛЬТЕТ «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО»
КАФЕДРА ЖИВОПISУ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА**

спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Освітньо – професійна програма «Станковий живопис»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ НА
ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація» Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
ОПП «Станковий живопис»

Упорядники: Марія КОВАЛЬОВА, кандидат мистецтвознавства, професор,
завідувачка кафедри живопису ХДАДМ,
Дмитро ЄФИМЕНКО, заслужений діяч мистецтв, доцент кафедри живопису,
Каріна ВОЛОШКО, старший викладач кафедри живопису

ЗАТВЕРДЖЕНО

Методичною радою академії
протокол №25-04 від «27» серпня 2025р.

Рецензенти:

Людмила СОКОЛЮК, доктор мистецтвознавства, професор кафедри теорії і історії
мистецтв ХДАДМ

Ольга ІВАЩЕНКО, кандидат філософських наук, професор, декан факультету
Образотворче мистецтво ХДАДМ

Володимир НОСАНЬ, заслужений діяч мистецтв України, завідувач кафедри рисунку,
доцент

© ХДАДМ

© Ковальова М.М., Єфименко Д.В., Волошко К.М.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТАНКОВОГО ЖИВОПИСУ	
1.1. Специфіка кваліфікаційної роботи бакалавра зі станкового живопису.....	5
1.2. Вибір теми та розробка творчої концепції.....	7
1.3. Основні етапи створення кваліфікаційної роботи.....	7
РОЗДІЛ 2. ВИМОГИ ДО ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ТА ЇЇ ОФОРМЛЕННЯ	
2.1. Принципи академічної доброчесності у творчій діяльності.....	8
2.2. Структура та зміст теоретичного дослідження.....	10
2.3. Технічні вимоги до оформлення текстової частини.....	13
РОЗДІЛ 3. ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ТВОРЧОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ	
3.1. Етапи створення живописного твору.....	15
3.2. Особливості презентації творчої частини.....	17
РОЗДІЛ 4. ПІДГОТОВКА ТА ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	
4.1. Порядок проведення захисту.....	18
4.2. Критерії оцінювання кваліфікаційної бакалаврської роботи.....	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	20
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	21
ДОДАТКИ	23

ВСТУП

Кваліфікаційна робота бакалавра становить заключний етап атестації здобувачів вищої освіти першого рівня. На кафедрі живопису вона поєднує теоретичне дослідження з практичною творчою складовою, що забезпечує підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності. Здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за програмою «Станковий живопис» спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» передбачає атестацію у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи, що проводиться Кваліфікаційною комісією відповідно до чинного Положення про атестацію.

Після публічного захисту офіційні результати атестації публікуються на сайті ХДАДМ. Після цього випускники отримують диплом бакалавра державного зразка із зазначенням присвоєної кваліфікації. До атестації допускаються студенти, які повністю виконали навчальний план та не мають академічних заборгованостей.

Метою кваліфікаційної роботи є:

- продемонструвати засвоєння студентами практичних умінь з дисциплін образотворчого мистецтва;
- сформувати здатність до самостійної роботи з інформаційними джерелами та аналізу мистецьких явищ;
- розвинути навички критичного мислення, аргументації власних творчих позицій;
- навчитися поєднувати практичні художні пошуки з теоретичними дослідженнями;
- опанувати методику систематизації та узагальнення результатів дослідницької діяльності;
- сформувати готовність до професійної дискусії з питань обраної мистецької тематики.

Методичні рекомендації покликані: ознайомити студентів із вимогами до структури, змісту та оформлення кваліфікаційного проекту: допомогти у виборі дослідницького напрямку та художнього рішення; сприяти впорядкуванню знань, отриманих за роки навчання; формуванню тематики бакалаврських робіт. Тематику дипломних проектів щорічно затверджуються на початку навчального року на засіданні

кафедри живопису на основі наданих студентами ескізів з переддипломної практики з урахуванням актуальних викликів сьогодення.

Всі захищені кваліфікаційні роботи передаються до архіву кафедри живопису. У рекомендаціях визначені вимоги до обох складових роботи: змісту та структури дослідження, техніки виконання, творчої складової та оформлення художніх творів.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТАНКОВОГО ЖИВОПИСУ

1.1. Специфіка кваліфікаційної роботи бакалавра зі станкового живопису

Кваліфікаційної робота зі станкового живопису уявляє собою комплексний творчий проект, що є підсумком освоєння освітньої програми та демонструє цілісність професійної підготовки майбутнього фахівця. Як кваліфікаційна робота вона поєднує практичне втілення творчого задуму з глибоким теоретичним осмисленням обраної проблематики, що знаходить своє відображення у пояснювальній записці. Специфіка даного проекту визначається чіткими формальними вимогами: обов'язкове виконання у жанрі фігуративної композиції, що передбачає розкриття образу людини у взаємодії з просторовим середовищем, із дотриманням мінімального розміру 100 сантиметрів по меншій стороні. Технічні параметри передбачають використання класичних матеріалів станкового живопису – полотна як основи та олійних фарб або акрилу як малярного середовища, що зумовлено необхідністю демонстрації вміння працювати з професійними художніми матеріалами, які забезпечують довговічність та виразність твору.

Художня складова роботи має відображати вміння випускника будувати складну багатофігурну композицію, демонструвати осмислене володіння колористичною культурою та принципами формотворення, а також технічну майстерність у роботі з обраними матеріалами. Вибір між олією та акрилом має бути свідомим і отримати обґрунтування в текстовій частині роботи, оскільки кожна з цих технік несе специфічні виразні можливості та вимагає різних підходів до ведення живопису. Теоретична складова, яка втілюється у пояснювальній записці, має включати аналіз історичних та

сучасних аналогій, обґрунтування обраного творчого методу, детальний опис художніх прийомів і технології виконання. Критеріями оцінки виступають оригінальність творчого задуму, відповідність формату та техніки вимогам програми, якість виконання та завершеність роботи, а також глибина теоретичного обґрунтування. Таким чином, дипломна робота має становити єдиний художньо-дослідницький комплекс, що відображає індивідуальний творчий почерк, здатність до самостійної професійної діяльності та комплексну підготовку випускника в галузі станкового живопису.

Бакалаврська робота зі станкового живопису є завершальним етапом навчання, що поєднує практичну реалізацію творчого задуму з його теоретичним осмисленням. До роботи висуваються сукупні вимоги, серед яких ключовими є актуальність обраної теми та її зв'язок із сучасними мистецькими процесами, здатність визначати перспективи розвитку галузі через практичні завдання та чітко сформульовані цілі. Важливим аспектом є глибоке дослідження та критичний аналіз наукової літератури та періодичних видань, що супроводжується вивченням історії досліджуваної проблеми та аналізом власного творчого досвіду автора. Робота має містити чітко визначені мету, предмет, об'єкт і завдання дослідження, а також обґрунтування обраних методів аналізу, що має бути підкріплене дотриманням принципів академічної доброчесності на всіх етапах дослідницького процесу. Завершальною складовою є системне узагальнення отриманих результатів, формування обґрунтованих висновків та практичних рекомендацій, що відображають індивідуальний творчий підхід.

Виконання випускної кваліфікаційної роботи спрямоване на поглиблення, систематизацію та закріплення набутих під час навчання компетенцій, розвиток умінь аналізувати мистецькі проблеми, робити обґрунтовані висновки та застосовувати знання для вирішення конкретних творчих завдань. Значну увагу приділяється формуванню навичок самостійної роботи та творчого пошуку, оволодінню професійною майстерністю у відповідності до спеціальності, а також визначенню рівня підготовки випускника для подальшої професійної діяльності та продовження освіти. Як форма інтелектуальної та творчої діяльності, випускна робота може стати основою для подальшої презентації результатів дослідження на наукових конференціях, публікації у фахових виданнях або участі у творчих конкурсах і художніх виставках,

що відкриває перспективи для професійного розвитку та інтеграції у сучасний мистецький простір.

1.2. Вибір теми та розробка творчої концепції

Вибір теми дипломної роботи є визначальним етапом, що формує подальший творчий процес та напрямок дослідження. Тема має поєднувати актуальність для сучасного мистецького процесу з особистими творчими інтересами та професійними амбіціями випускника. Вона має відображати здатність здобувача освіти до самостійного мистецького мислення та ґрунтуватися на ретельному аналізі існуючих аналогій у вітчизняній та зарубіжній практиці станкового живопису.

Розробка творчої концепції передбачає формування цілісного художнього задуму, що включає визначення основної ідеї та образної системи майбутнього твору. Концепція має містити обґрунтування вибору формату, техніки виконання та матеріалів, а також їх відповідність творчому замислу. На цьому етапі необхідно визначити джерела натхнення – від мистецьких традицій до сучасних візуальних практик, і продемонструвати здатність до їх критичного осмислення та творчого переосмислення.

1.3. Основні етапи створення кваліфікаційної роботи

Процес підготовки та захисту бакалаврської роботи охоплює послідовність взаємопов'язаних етапів, що починається з обрання та затвердження кафедрою теми дослідження. Після цього студенту призначається науковий керівник з числа досвідчених фахівців кафедри – професорів, доцентів або заслужених художників України, які є членами Національної спілки художників України. Спільно з керівником розробляється індивідуальне завдання та календарний план виконання роботи. Усі етапи роботи перевіряються на поточних переглядах на засіданнях кафедри живопису.

Наступний етап передбачає інтенсивну дослідницьку роботу: опрацювання джерельної бази, аналіз художніх творів за темою дипломної роботи, збір натурного матеріалу, генерацію творчої ідеї та її узгодження з керівником. Паралельно відбувається обробка фактичного матеріалу, написання текстової частини роботи, а за бажанням – апробація результатів на художніх виставках, наукових конференціях або через публікацію статей. У творчому процесі важливим етапом є виконання серії ескізів,

відбір найкращого варіанту, його затвердження керівником та обговорення на кафедральному засіданні, після чого студент переходить до безпосереднього виконання практичної частини роботи в матеріалі та її художнього оформлення.

Завершальна фаза включає написання пояснювальної записки до художнього проекту, оформлення списку використаних джерел і додатків, після чого зброшурована у твердій палітурці текстова частина (перевірена на плагіат) разом із творчою роботою подаються на кафедру живопису. Після обговорення результатів на кафедральному засіданні та отримання допуску до захисту, студент отримує відгук наукового керівника та рецензію на роботу, що є підставою для допуску до публічного захисту на засіданні Кваліфікаційної комісії.

РОЗДІЛ 2

ВИМОГИ ДО ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ТА ЇЇ ОФОРМЛЕННЯ

2.1. Принципи академічної доброчесності у творчій діяльності

Кваліфікаційна робота є результатом інтелектуальної та художньої діяльності здобувача вищої освіти, що має демонструвати його індивідуальність та автономне мислення. Основна ідея (концепт) дипломної картини, її образно-символічний ряд, композиційні та колористичні рішення повинні бути результатом осмисленого авторського пошуку під керівництвом наукового керівника. Запозичення чужої художньої ідеї без її критичного переосмислення та трансформації є неприйнятним.

Хоча навчання мистецтву нерозривно пов'язане з вивченням творчості попередників (школа, копіювання), кваліфікаційна робота має демонструвати власну пластичну мову. Пряме копіювання існуючих творів (плагіат), або створення творів за допомогою генеративного штучного інтелекту без чіткого обґрунтування такого вибору в пояснювальній записці, а також представлення роботи, виконаної іншою особою, кваліфікуються як грубе порушення академічної доброчесності.

Авторські права та посилання. Усі витворені об'єкти (ескізи, картини) є інтелектуальною власністю автора. У свою чергу, студент зобов'язаний шанобливо ставитися до прав інших. Будь-які прямі або опосередковані художні посилання, цитування образів інших митців, використання фотографій як основи для живопису

мають бути чітко вказані у посиланнях в пояснювальній записці до роботи. Це стосується як сучасних авторів, так і творів з історичної спадщини.

Пояснювальна записка є невід'ємною складовою кваліфікаційної роботи, що демонструє здатність автора до рефлексії, теоретичного осмислення власної практики та ведення академічного діалогу. Усі тексти, включаючи аналітичні розділи, опис творчого процесу, теоретичне обґрунтування, мають бути викладені власними словами автора. Пряме запозичення текстів з книг, статей, інтернет-ресурсів без лапок та належного посилання на джерело заборонено. Навіть при парафразі чужої думки необхідно вказувати авторство.

Здобувачам освіти потрібно дотримуватися коректного цитування, тобто будь-які прямі цитати, ідеї, теоретичні положення, запозичені з робіт інших дослідників або митців, мають супроводжуватися точними посиланнями на джерела (у квадратних дужках, з номером джерела у списку літератури за алфавітним порядком та з номером сторінки цитати). У кінці пояснювальної записки обов'язково наводиться перелік використаних джерел, оформлений відповідно до чинних стандартів (ДСТУ).

Аналіз власних робіт включає в себе обґрунтування обраного формату, освітлення, композиції і колориту дипломної картини. Слід уникати необґрунтованих тез на новизну. Усвідомлення меж власного дослідження та впливів є ознакою професійної зрілості. Виконання кваліфікаційної роботи вимагає високого рівня відповідальності та дотримання професійних норм.

Кваліфікаційної робота має виконуватися в рамках встановлених термінів відповідно до індивідуального графіка. Систематична співпраця з науковим керівником є обов'язковою, проте фінальний продукт має відображати самостійну працю студента. Процес створення роботи, проміжні матеріали, ідеї, отримані під час консультацій, мають залишатися в конфіденційному полі. Студент несе відповідальність за фізичну цілісність та безпеку фінального твору до моменту їх офіційного прийняття. Під час публічного захисту, переглядів та обговорень на засіданнях кафедри необхідно дотримуватися принципів конструктивної критики та поваги до думки інших – як викладачів, так і однокурсників.

У підсумку, дотримання принципів академічної доброчесності становить основу для формування професійної ідентичності художника. Це запорука довіри до автора,

його творчості та якості мистецької освіти в цілому. Порушення цих принципів тягне за собою академічні санкції, що можуть варіюватися від недопуску до захисту до анулювання вже отриманого ступеня.

2.2. Структура та зміст теоретичного дослідження

Пояснювальна записка є науково-теоретичним обґрунтуванням практичної частини кваліфікаційної роботи (картини або серії картин). Її мета – продемонструвати здатність автора до самостійного аналізу, концептуального мислення, рефлексії та академічного письма. Записка виконується у відповідності до загальних вимог до наукових текстів (обсяг, оформлення, цитування) і має наступну структуру.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ

ПОЯСНЕННЯ ЩОДО АНОТАЦІЙ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Згідно з академічними стандартами та внутрішніми правилами закладів вищої освіти, пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи має починатися з двох обов'язкових анотацій: українською та англійською мовами.

Анотація – це короткий, стислий огляд змісту роботи, який розміщується на окремому аркуші після титульної сторінки та перед основним текстом («Змістом»). Її мета – надати читачеві чітке уявлення про суть дослідження без необхідності вивчати повний текст.

СТРУКТУРА ТА ВИМОГИ ДО АНОТАЦІЙ:

Обсяг: 500–1000 друкованих знаків (приблизно 8–15 речень).

Мова: Академічно-науковий стиль, лаконічні формулювання, уніфікована термінологія.

Структура змісту

Актуальність: Обґрунтування обраної теми як важливого концептуального твору сучасного мистецтва.

Об'єкт і предмет дослідження:

Об'єкт: широка галузь (наприклад, «символіка кольору в сучасному українському живописі»).

Предмет: конкретний аспект, що досліджується (наприклад, «використання чорного та білого кольорів у серії картин для відтворення образу пам'яті»).

Мета роботи: головний результат, який планується досягти (наприклад, «розробити авторську концепцію та створити серію картин, що досліджують...»).

Методи дослідження: перелік основних методів (наприклад, теоретичний аналіз, порівняльно-історичний метод, експеримент у живописній практиці, формально-стилістичний аналіз).

Основні результати: короткий зміст того, що було зроблено (проаналізовано, розроблено, створено) та які висновки отримано.

Ключові слова: 5-7 термінів, що найточніше характеризують зміст роботи (наприклад: станковий живопис, абстракція, символіка кольору, авторська концепція, серія картин).

1. ОБҐРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТЕМИ

Мета розділу: Показати, чому обрана тема є значущою в сучасному мистецькому та/або соціокультурному контексті.

Зміст розділу:

- чітке формулювання теми роботи та головного творчого завдання;
- аналіз сучасного стану проблеми: зв'язок теми з актуальними тенденціями у станковому живописі, філософії, суспільному житті;
- визначення проблемного поля: які суперечності, недосліджені аспекти чи нові погляди стає основою для авторського дослідження.
- формулювання мети теоретичного дослідження та завдань для її досягнення (наприклад, проаналізувати, систематизувати, визначити, розробити).
- аналіз джерел та літератури, що підтверджує актуальність теми.

2. ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДГОТОВЧИХ МАТЕРІАЛІВ

Мета розділу: продемонструвати методику підготовчої роботи та створення теоретичної бази для творчого процесу.

Зміст розділу:

- визначення методів збору інформації (вивчення наукової літератури, аналіз візуальних джерел, відвідування виставок, музеїв, проведення ескізних замальовок з натури тощо);

- систематизація отриманих матеріалів: тематичні блоки, хронологія, ключові поняття;
- фіксація власних спостережень, ідей, асоціацій, що виникли на етапі підготовки.

3. АНАЛІЗ АНАЛОГІВ

Мета розділу: виявити художні та концептуальні передумови власної роботи, визначити місце свого задуму в історико-культурному контексті.

Зміст розділу: вибір та аналіз не менш 8-10 найбільш релевантних мистецьких аналогів (твори інших художників, що працювали з подібною темою, образністю або технікою). Аналіз повинен включати:

- аналіз твору, його формальні ознаки (композиція, колорит, фактура).
- розкриття концепції, символіки, контексту створення;
- визначення сильних сторін та обмежень з точки зору власного задуму.

4. РОЗРОБКА АВТОРСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ РІШЕННЯ ТЕМИ

Мета розділу: сформулювати та обґрунтувати авторську художню ідею практичної станкової картини.

Зміст розділу:

- чітке викладення основної авторської концепції (ідеї, метафори, повідомлення), що лягає в основу картини або серії картин;
- аналіз образно-символічного ряду: ключові образи, мотиви, знаки, через які буде реалізовано концепцію;
- обґрунтування вибору формату, техніки та матеріалів для втілення задуму.

5. КОМПОЗИЦІЙНИЙ ТА КОЛОРИСТИЧНИЙ ПОШУК ОБРАЗОТВОРЧИХ ЗАСОБІВ ВТІЛЕННЯ ТВОРЧОГО ЗАДУМУ

Мета розділу: показати процес трансформації ідеї у конкретні живописні рішення.

Зміст розділу: аналіз ескізної підготовки: розгляд варіантів композиційної побудови, динаміки, ритму, плановості.

Обґрунтування колористичного рішення: вибір кольорової гами, її зв'язок із концепцією та емоційним звучанням (наприклад, ахроматична палітра, контрастна); роздуми про роль фактури, лінії, світлотіні як засобів виразності.

6. ВИСНОВКИ

Мета розділу: Узагальнити результати теоретичного дослідження та підсумувати виконання поставлених завдань.

Зміст розділу: Стисле резюме основних етапів дослідження та отриманих результатів: констатація реалізації мети роботи; оцінка значущості розробленої авторської концепції та її потенціалу; можливі перспективи подальшого розвитку теми в майбутніх творчих проектах.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Перелік усіх наукових, критичних, мистецтвознавчих джерел (книги, статті, каталоги), а також інтернет-ресурсів, на які є посилання в тексті. Оформлюється відповідно до чинного державного стандарту (ДСТУ).

8. ДОДАТОК (СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ, ІЛЮСТРАЦІЙ)

Всі згадані в тексті аналоги (репродукції картин інших художників) та власні підготовчі матеріали (ескізи, замальовки, тональні та колористичні пошуки) подаються у вигляді списку та ілюстрацій з обов'язковими підписами (назва, автор, рік, техніка, джерело) в порядку логіки текстової частини дипломної роботи (з посиланнями на список ілюстрацій, який наводиться після переліку використаних джерел).

2.3. Технічні вимоги до оформлення текстової частини

Текстова частина бакалаврської роботи є обов'язковою складовою, що оформлюється відповідно до встановлених стандартів академічної таємності. Основні правила стосуються фізичного подання тексту, його структури та вимог до джерел.

Параметри тексту.

Робота друкується на білому папері формату А4 (210x297 мм). Друк виконується лише на одному боці кожного аркуша. Для основного тексту використовується шрифт **Times New Roman** розміром **14 пунктів** (кегель 14). Міжрядковий інтервал має становити **1,5**. Всі відступи по тексту мають значення **0**. Для візуального відокремлення абзаців встановлюється **абзацний відступ** (червоний рядок) **1,25 см**. Поля сторінки мають бути такі: **ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм**.

Обсяг та структура основного тексту.

Повний обсяг основної частини роботи (без урахування титульного аркуша, змісту, списку джерел та додатків) має становити не менше **20 сторінок**.

Вимоги до списку використаних джерел.

Бібліографічний список є обов'язковим і формується окремо від основного тексту в алфавітному порядку відповідно до чинних стандартів (ДСТУ). Загальна кількість джерел має бути **не менше 15** одиниць. Список має відображати актуальність дослідження: не менше однієї третини від усіх позицій повинні бути виданнями, опублікованими за останні 10 років. Для демонстрації рівня наукового пошуку та праці з міжнародним контекстом бажана наявність мінімум 3 джерел іноземними мовами.

Нумерація сторінок: сторінки нумерують по всій роботі, починаючи відлік з титульного аркуша, проте номер на титульному аркуші не ставиться. Сам номер розміщується у верхньому правому куті сторінки.

Оформлення заголовків:

- кожен новий розділ починається з нової сторінки. Заголовок розділу (наприклад, **РОЗДІЛ 1. АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**) пишеться прописними (великими) літерами, напівжирним шрифтом, по центру рядка. Після номера розділу і його назви крапка не ставиться. Розділ від підрозділу відокремлюється порожньою стрічкою;
- структурні елементи: ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, оформлюються аналогічно до заголовків розділів (прописні, напівжирний, по центру);
- підрозділи нумеруються в межах кожного розділу (наприклад, 1.1, 1.2). Номер та назва підрозділу (наприклад, **1.1. Аналіз основних концепцій**) друкуються в одному рядку з абзацного відступу, напівжирним шрифтом, з першої великої літери. Після назви підрозділу крапка не ставиться.

Правила посилань та цитування: посилання на джерела в тексті є обов'язковими та оформляються у квадратних дужках.

Формат посилань:

- на одне джерело: [11];
- на кілька джерел: [7; 12; 19];
- на конкретну сторінку: [2, с. 43] або на діапазон сторінок: [8, с. 101–105].

Правила цитування:

- цитата береться в лапки-«...» та подається точно, у авторській редакції;

- пропуски у цитаті позначаються трьома крапками (...);
- після цитати обов'язково вказується джерело з точним номером сторінки.

РОЗДІЛ 3

ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ТВОРЧОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ

3.1. Етапи створення живописного твору

Дипломна кваліфікаційна робота бакалавра зі станкового живопису є завершальним, самостійним творчим проектом, що демонструє засвоєння випускником повного циклу професійної діяльності – від ідеї до її матеріального втілення. Вимоги до техніки та процесу виконання спрямовані на формування системного, аналітичного підходу до творчості та забезпечення архівної цінності роботи.

1. Техніко-технологічні параметри роботи:

Техніка виконання: олійний живопис або живопис акриловими фарба.

Формат: розмір основи (полотна, дошки) повинен становити не менше 100 см по меншій стороні.

Матеріальна основа: живопис виконується на ґрунтованому полотні (льон, бавовна) або дерев'яній основі (оргаліт, МДФ), які забезпечують довговічність твору.

2. Документування процесу та звітність:

Обов'язкова передача роботи: після захисту оригінал дипломної роботи підлягає передачі до методфонду Академії мистецтв для подальшого зберігання та можливого експонування.

Фотофіксація етапів: здобувач освіти зобов'язаний здійснювати систематичну якісну фотозйомку кожного ключового етапу створення картини. Фотографії повинні бути виконані в однакових умовах освітлення, без спотворень кольору та максимально точно відтворювати тональні та колористичні відношення на кожній стадії роботи. Ці матеріали є невід'ємною частиною пояснювальної записки.

Аналіз у пояснювальній записці: кожен зафіксований етап має бути проаналізований у текстовій частині роботи. Аналіз повинен містити обґрунтування прийнятих рішень, оцінку виниклих труднощів та шляхи їх подолання, рефлексію щодо змін у композиції, тоні чи колориті.

3. Послідовність ведення живописної роботи:

Етапність створення дипломної роботи є обов'язковою і має строгу послідовність, що забезпечує логічність і високий професійний рівень результату.

Етап 1. Підготовчий.

Концептуальні та формальні пошуки: розробка ідеї, виконання серії попередніх графічних ескізів варіантів композиції.

Колористичні пошуки: створення окремих колористичних етюдів (у техніці акварелі, гуаші, темпері або олії малого формату), що визначають основний колорит, тональні контрасти та гармонію майбутнього полотна.

Детальна розробка: виконання окремих начерків та замальовок ключових елементів – образів персонажів, деталей інтер'єру або пейзажного середовища, драпіровок. Мета – глибоке вивчення форми, світлотіні, характерних особливостей.

Тональний рисунок у кінцевому масштабі: виконання тонового картону в розмірі майбутньої картини (1:1). Це детальний монохромний рисунок, що остаточно фіксує композицію, пропорції, основні об'єми та тональну структуру твору.

Етап 2. Основний.

Перенесення на основу: тонке, акуратне перенесення контурів рисунка на ґрунтоване полотно за допомогою методу сітки або калькування.

Підмальовок: виконання тонкого підмальовку розрідженою фарбою (олія з розчинником або акрил з водою) на основі тонового рисунка. Мета – закріпити композицію та закласти основний тон.

Ведення від «загального» до «часткового»: початок роботи з кольором із закладення основних тональних та колористичних відношень по всій площині полотна. Розкриття ведеться від загальних площин до деталей, починаючи з фону та другорядних елементів, поступово виводячи на перший план композиційний та смисловий центр.

Етап 3. Деталізація та завершення.

Прописування деталей: моделювання форм, розробка фактур, точне колористичне та світлотіньове прописування ключових елементів картини.

Узагальнення та синтез (лесування): фінальний етап, спрямований на об'єднання усіх елементів в єдине ціле. Нанесення лесувальних, напівпрозорих шарів фарби для об'єднання кольору, поглиблення повітряної перспективи, усунення надмірного подрібнення та досягнення цілості живописного виразу.

Остаточне оглядання та підпис: оцінка роботи з дистанції, внесення останніх коректив, підпис автора на лицьовій або зворотній стороні роботи з вказівкою року створення.

Дотримання цієї методики забезпечує контроль якості, розвиває професійну дисципліну та є гарантією створення завершеного, високохудожнього твору, що відповідає статусу кваліфікаційної роботи бакалавра.

3.2. Особливості презентації творчої частини

Презентація творчої частини під час захисту є ключовим інструментом для демонстрації логіки вашої художньої практики та аргументації зроблених рішень, при цьому всі висновки мають бути наочно підкріплені візуальним рядом.

Доповідь (до 7 хвилин) має структуровано розкрити шлях від ідеї до завершеного твору, аргументуючи кожен етап. Рекомендована структура виступу включає початок, де вказується назва роботи, її концептуальна ідея та головне творче завдання; основну частину, в якій логічно викладається процес створення роботи з акцентом на прийнятті ключові рішення; завершення, в якому стисло підводяться підсумки та формулюється художня значущість роботи.

Презентація (формат PowerPoint або аналогічний) слугує візуальною опорою доповіді, тому повинна бути професійною і зрозумілою. Обов'язковий візуальний ряд охоплює концептуальні ескізи та начерки (початкові пошуки формальної композиції), тональні та колористичні етюди (дослідження світлотіні та кольору), тональний рисунок у кінцевому розмірі (демонстрація проробленої основи), ключові етапи ведення роботи на полотні (фотографії підмальовку, стадії розкриття кольору, прописування деталей), акцент на ключових фрагментах (окремні слайди з детальним зображенням найважливіших частин картини для демонстрації якості живопису, фактури, техніки), фінальне зображення твору (загальний вигляд завершеної роботи в хорошій якості).

Технічні вимоги до презентації передбачають чіткість усіх зображень з правильною передачею кольору та тону, лаконічність тексту (на слайдах – лише назви етапів і ключові терміни, усі роз'яснення даються усно), професійний дизайн (строге, не відволікаюче оформлення, єдиний стиль шрифтів).

Під час усного виступу необхідно аргументувати вибір та розвиток концепції (народження ідеї твору та її еволюція), прийняття композиційних та колористичних рішень (обґрунтування формального та колірнього вирішення), аналіз власної практики (які технічні чи художні завдання виникали на різних етапах та як вони вирішувалися). Головна мета презентації – продемонструвати не лише результат, але й свідомий та продуманий творчий процес, що стоїть за ним.

РОЗДІЛ 4. ПІДГОТОВКА ТА ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

4.1. Порядок передзахисту та захисту кваліфікаційної роботи

Публічний захист – заключний етап виконання бакалаврської роботи. Весь процес підготовки та допуску регулюється встановленими кафедрою термінами та включає ключові етапи:

1. Передзахист проводиться не пізніше ніж за 5 днів до захисту на засіданні кафедри.

Умова допуску: не менше ніж за 10 днів до передзахисту готову пояснювальну записку до кваліфікаційної роботи надають науковому керівнику для перевірки відповідності вимогам, оригінальності тексту та відсутності плагіату. Після успішного попереднього обговорення та отримання пропозицій студент доопрацьовує роботу. Науковий керівник складає письмовий відгук.

2. Остаточне подання та рецензування.

Остаточний варіант роботи подається на кафедру у встановлений деканатом строк. Прострочення або виявлення плагіату є підставою для недопуску до захисту.

Перевірка на плагіат (оригінальність тексту має бути не менше 90%) проводиться науковим керівником за 10 днів до захисту.

Допущена робота направляється на зовнішнє рецензування. Рецензент оцінює наукову якість, самостійність та коректність оформлення.

3. Публічний захист у Державній екзаменаційній комісії (ДЕК)

Захист складається з двох частин: доповідь автора (до 7 хвилин) та відповіді на запитання. Відповіді мають бути коректними та добре аргументованими.

4.2. Критерії оцінювання кваліфікаційної бакалаврської роботи

Остаточна оцінка (за 100-бальною шкалою) виставляється ДЕК з урахуванням:

- професійності і концептуальності живописної картини;
- якості пояснювальної записки (логіка, наукова обґрунтованість, оформлення).
- якості усного виступу та презентації; вміння вести дискусію та відповідати на запитання;
- рекомендацій наукового керівника та зовнішнього рецензента.

Процес визначення результату кваліфікаційної роботи бакалавра регулюється чіткими правилами. Остаточне рішення щодо оцінки приймається Державною екзаменаційною комісією (ДЕК) на закритому засіданні шляхом відкритого голосування, для ухвалення рішення достатньо більшості голосів присутніх членів комісії, а у разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос Голови комісії.

При виставленні оцінки ДЕК комплексно враховує зміст та якість живописної роботи, пояснювальної записки до неї, висновки керівника та рецензента, якість усного виступу (доповідь) та презентації під час захисту, глибину та коректність відповідей на запитання членів комісії та зауваження.

Якщо робота не відповідає вимогам, ДЕК виносить рішення про неатестацію студента, у такому разі комісія визначає умови повторного захисту: доопрацювання поточної роботи або виконання нової теми, затвердженої кафедрою; повторний захист можливий протягом трьох років після закінчення навчання, але не раніше наступної сесії підсумкової атестації; студент, який отримав незадовільну оцінку, відраховується з навчального закладу з отриманням академічної довідки.

Усі рішення та дискусії ДЕК фіксуються в протоколі, який підписують голова та члени комісії, до протоколу вносяться оцінки, особливі думки та інформація про документ про освіту.. Загальні підсумки роботи Державної екзаменаційної комісії виносяться на розгляд Вченої ради Академії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арт-ідеї. Школа образотворчого мистецтва / Ф. Вотт. Пер. з англ. В. Наливаної. Київ: Країна Мрій, 2007. 288 с.
2. Жердзіцький В. Є. Живопис. Техніка і технологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Харків: Колорит, 2006. 327 с.
3. Живопис: навч. посібник / [О. Ч. Чирва, А. В. Сімонова, М. Лобко-Зампасі, Д. Ю. Вінтаєв, Ю. О. Сосницький, В. П. Манохін, П. В. Мирончик]. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 149 с.
4. Єфименко Д. В. Академічний живопис. Портрет: навчальний посібник. Харків: ХДАДМ, 2019. 72 с.
5. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. Київ: Видавн. дім «Слово», 2007. 296 с.
6. Кириченко М. А. Основи образотворчої грамоти: навч. посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Вища школа, 2002. 190 с.
7. Кловак Г. Методика підготовки і захист дипломних робіт: навчально-методичний посібник. Київ: Науковий світ, 2002. 84 с.
8. Кольорознавство: навч. посібник / за ред. проф. Є. А. Антоновича. Київ: Альтерпрес, 2010. 354 с.
9. Лоханько О. П. Художні матеріали. Техніка живопису: корот. Курс для студентів пед. ф-тів художніх ін-тів. Держ. видав. образотвор. мистецтва і муз. літ. УРСР / О. П. Лоханько, Т. И. Фролова. Київ, 1960. 140 с.
10. Михайленко В. Є. Основи композиції. Київ: Каравела, 2004. 304 с.
11. Мужикова І. М. Вимоги до кваліфікаційних робіт з образотворчого мистецтва у вищому педагогічному навчальному закладі та критерії їх оцінювання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. 2011. № 11. С. 223–228.
12. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво: слов.-довід. Тернопіль: Навч. кн.: Богдан, 2003. 216 с.

13. Приклади оформлення посилань за ДСТУ 8302:2015 у списку використаних джерел.
URL: <https://www.grafiati.com/uk/info/dstu-8302-2015/examples/> (дата звернення 12.12.24)
14. Прокопович Т. А. Основи кольорознавства: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 120 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Gage John Colour and Culture: Practice and Meaning from Antiquity to Abstraction. Thames & Hudson, 2024. 448 p.
2. Дідик Н. Я. Основи композиції: навчальний посібник. Ужгород: Мистецька лінія, 2009. 64 с.
3. Кафедра живопису ХДАДМ: традиції та сучасність / Упоряд.: М.І. Деркач, В.Ю. Гальченко. Харків: ХДАДМ, 123 с.
4. Ковальова М., Вернюк Я., Журавльова Н. Українське мистецтво як чинник формування національної ідентичності в суспільстві. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 89. Т 1. 2025. С. 232–239. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-1-33>
5. Kovalova M., Nestierova Y., Chursin O., Nimylovych O., Alforof A. The Role of Artistic Practice and Practical Experience in Higher Art Education: Analysis of Methodologies and the Structure of Practical Courses. *Journal of Curriculum and Teaching*. Vol. 13. №. 3. Special Issue. 2024. P. 159–169. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v13n3p159>
6. Крвавич Д. П. Українське мистецтво: навч. посібник у 3-х ч. / [Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова]. Львів: Світ: Ч. I., 2003. 256 с.; Ч. 2., 2004. 268 с.; Ч. 3., 2005. 268 с.
7. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст. / Редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін. Ін-т сучас. мист-ва Акад. мист-в України в 2 кн. Київ: Інтертехнологія, 2006.
8. Пічкур М.О. Теорія і практика композиції: навчальний посібник. К.: Вид. Ліра – К., 2022. 248 с.
9. Писанко М. Рух, простір і час в образотворчому мистецтві. Київ: Вища школа, 1995. 63 с.

10. Придатко Т. В. Мистецтво України 1991–2003 / [Т. В. Придатко, З. В. Чегусова, Т. Ю. Складенко]. Київ: Мистецтво, 2003. 256 с.
11. Сидоренко В.Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть / Ін-т проблем сучасн. мист-ва АМУ. Київ: ВХ [студіо], 2008. 187 с.
12. Складенко Г. До проблеми національного відродження в українській культурі та мистецтві ХХ сторіччя. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2013. Вип. 9. С. 79–92.
13. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон: Стар, 2016. 52 с.
14. Стефанишин Л. Основи кольорознавства: практикум / уклад. Л. Стефанишин, Л. Поліщук. Івано-Франківськ, 2006. 54 с.
15. Третє око: Мистецькі студії: Монографічна збірка статей / Ольга Петрова; Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. Київ: Фенікс, 2015. 480 с.
16. Туманов І.М. Рисунок, живопис, скульптура: навчальний посібник. Львів: Аверс, 2011. 496 с.
17. Українські авангардисти як теоретики і публіцисти / Упоряд.: Д. Горбачов, О. Папета, С. Папета. Київ: Тріумф, 2005. 382 с.
18. Урсу Н. О. Теоретичні основи композиції: навч. - метод. посіб. для студ. ВНЗ худ. та худ. - пед. спец. Кам'янець - Поділ. Держ. ун -т. 2-ге вид. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. 166 с.
19. Юр, М. В. Авторська модель мистецтва в науковому дискурсі. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2022. № 2. С. 58–70. <https://doi.org/10.32782/uad.2021.2.6>
20. Яковлев М.І. Композиція + геометрія. Київ: Каравелла, 2007. 240 с.
21. Яремків М.М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 112 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Факультет «Образотворче мистецтво»

Кафедра живопису

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи

на здобуття ступеня бакалавра

(освітньо–кваліфікаційний рівень)

на тему: «...»

Виконав: студент 4 курсу

(прізвище,)

освітньо-професійної

програми «Станковий живопис»

Керівник: (посада, звання, прізвище, ім'я)

Харків – (рік виконання)

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет «Образотворче мистецтво»Кафедра живопису / денна форма навчанняРівень вищої освіти Перший (бакалаврський) рівень вищої освітиОсвітньо-професійна програма «Станковий живопис»

(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮЗавідувачка кафедри живописуКовальова М.М.

« » травня 202_ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) «.....»Керівник проекту (роботи)

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «» травня 202__ року № _____.

Строк подання студентом проекту (роботи) _____ 202__ року

3. Вихідні дані до проекту (роботи): Зібраний підготовчий матеріал під час переддипломної практики

4. Зміст розрахунково–пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- *Обґрунтування актуальності теми;*
- *Збір інформації та систематизація підготовчих матеріалів;*
- *Аналіз аналогів;*
- *Розробка авторської концепції рішення теми;*
- *Композиційний пошук образотворчих засобів втілення творчого задуму;*
- *Технологічні та графічні засоби виконання оригіналів;*
- *Висновки;*
- *Список літератури;*
- *Ілюстративні матеріали.*

5. Перелік ілюстрованих матеріалів

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання (дата) _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Затвердження теми кваліфікаційної роботи	Квітень	
2	Аналіз аналогів	Квітень Травень	
3	Розробка авторської концепції рішення теми	Квітень Травень	
4	Композиційний пошук образотворчих засобів втілення творчого задуму;	Квітень Травень	
5	Затвердження ескізів рішення теми	Травень	
6	Систематизація інформації до пояснювальної записки	Травень	
7	Виконання дипломної роботи	Травень Червень	
8	Оформлення пояснювальної записки та кваліфікаційної роботи	Червень	
9	Захист кваліфікаційної роботи	Червень	

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Книга одного автора:

Прищенко С. В. Кольорознавство : навч. посіб. 3-тє вид., випр. і допов. Київ: Кондор, 2018. 436 с.

Книга двох або трьох авторів:

Лобановський Б., Говдя П. Українське мистецтво другої половини XIX початку XX ст. / Б. Б. Лобановський, П. І. Говдя. К.: Мистецтво, 1989. 204 с.

Книга чотирьох і більше авторів:

Сучасна українська мова / О. М. Григор'єв та ін. 3-тє вид., перероб. Київ: Либідь, 2005. 488 с.

Книга – окремий том (частина) багатотомного видання:

Етимологічний словник української мови : у 7 т. / уклад.: Р. В. Болдирєв та ін. Київ : Наук. думка, 1989. Т. 3 : Кора–М. 552 с.

Частина книги (розділ тощо):

Goehr L. The concept of opera. The Oxford handbook of opera / ed. by H. M. Greenwald. Oxford, 2014. P. 92–136.

Стаття (публікація) в періодичному виданні:

Юр М. Еволюція поняття «художній простір» у мистецтві. *Мистецтвознавство України*. 2015. Вип. 15. С. 191–197.

Стаття в газеті:

Андрущенко В. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації. *Голос України*. 2018. 20 лип. С. 10.

Альбом:

Культурний код України у художньому просторі пейзажу: каталог виставки / Авт. вст. ст. М. В. Юр, Т. П. Чуйко. К.: Софія–А, 2017. 128 с.: іл.

Сайт

Харківська державна академія дизайну і мистецтв. URL: <https://www.ksada.org/> (дата звернення: 05.12.2024).

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Рембрант Харменс ван Рейн. Родинний портрет. 1655. Полотно, олія.
2. Рембрант Харменс ван Рейн. Святе сімейство. 1645. Полотно, олія.
3. Леонард Кемпбелл Тейлор. Первісток. 1919. Полотно, олія.
4. Густав Клімт. Поцілунок. 1907–1908. Полотно, олія.
5. Егон Шиле. Сім'я. 1918. Полотно, олія.

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

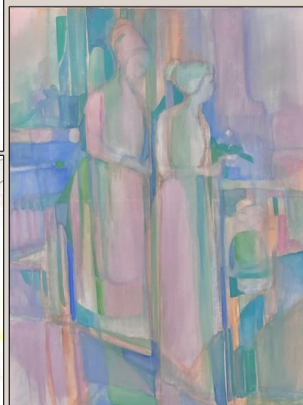

Портретно-жанрова композиція «Спогади»

Кваліфікаційна робота
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
спеціалізації «Станковий
живопис»

Керівник:

зав. каф. живопису, доцент
Марія Ковальова

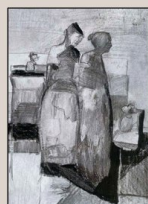
Мартіна
Кийовська-Чічвакова

Портретно-жанрова композиція «Спогади»

Кваліфікаційна робота
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
спеціалізації «Станковий
живопис»

Керівник:

зав. каф. живопису, доцент
Марія Ковальова

Мартіна
Кийовська-Чічвакова

Портретно-жанрова композиція «Спогади»

Кваліфікаційна робота
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
спеціалізації «Станковий
живопис»

Керівник:

зав. каф. живопису, доцент
Марія Ковальова

Мартіна
Кийовська-Чічвакова

Сюжетно-тематична композиція
«Не кожен політ – шлях до свободи»

Кваліфікаційна робота
 першого (бакалаврського)
 рівня вищої освіти
 спеціалізації «Станковий живопис»

Керівник:
 професор
 Ковтун В.І.

Хаджинова Софія

Сюжетно-тематична композиція
«Не кожен політ – шлях до свободи»

Кваліфікаційна робота
 першого (бакалаврського)
 рівня вищої освіти
 спеціалізації «Станковий живопис»

Керівник:
 професор
 Ковтун В.І.

Хаджинова Софія

Сюжетно-тематична композиція
«Не кожен політ – шлях до свободи»

Кваліфікаційна робота
 першого (бакалаврського)
 рівня вищої освіти
 спеціалізації «Станковий живопис»

Керівник:
 професор
 Ковтун В.І.

Хаджинова Софія

Сюжетно-тематична композиція
«Не кожен політ – шлях до свободи»

Кваліфікаційна робота
 першого (бакалаврського)
 рівня вищої освіти
 спеціалізації «Станковий живопис»

Керівник:
 професор
 Ковтун В.І.

Хаджинова Софія